

УДК 930.253:82-6]:[004.738.1www:027.54(477.411)НБУВ
DOI: 10.31866/2617-796X.6.2.2023.293608

Тетяна Новальська,

*доктор історичних наук, професор,
професор кафедри інформаційних технологій,
Київський національний університет
культури і мистецтва,
Київ, Україна
novalska@meta.ua
<https://orcid.org/0000-0005-3005-5008>*

Катерина Тимофєєва,

*доктор філософії, старший викладач
кафедри інформаційних технологій,
Київський національний університет
культури і мистецтва,
Київ, Україна
voix@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-6996-0566>*

ЕПІСТОЛЯРІЙ П. КУЛІША НА ВЕБСАЙТАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ІМ. В. І. ВЕРНАДСЬКОГО

Мета статті – дослідити й охарактеризувати наявні джерела та проекти оцифрування й віртуалізації епістолярної спадщини П. Куліша на вебсайтах Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (далі – НБУВ) для збереження історико-культурної спадщини України.

Методи дослідження. У роботі використано комплекс наукових методів, які базуються на міждисциплінарному підході і до якого належать аналітичний (для аналізу електронних ресурсів та мережі Інтернет), історичний (для простеження процесу оцифрування рукописної спадщини П. Куліша), інформаційний і бібліотекознавчий аспекти.

Наукова новизна. Кулішезнавство (наукова дисципліна, що досліджує життя і творчість П. Куліша) широко представлене та введене до наукового й інформаційного обігу завдяки електронним ресурсам НБУВ. Електронні ресурси наповнені оцифрованою документною спадщиною П. Куліша: невелика частина епістолярного доробку та художніх і наукових творів, фотодокументів, довідники НБУВ, у яких зазначена інформація про фонди, де зберігаються паперові документи письменника. Створені цифрові об'єкти епістолярного доробку П. Куліша є невід'ємною частиною цифрової культурної спадщини.

Висновки. Епістолярна спадщина П. Куліша не оцифрована в тому повному обсязі, у якому вона представлена в паперовому вигляді та потребує нагального процесу оцифрування. Українське суспільство позбавлене можливості у вільному доступі користуватися національним надбанням у вигляді епістолярної спадщини П. Куліша, яка є історичним джерелом і загалом ідентифікує українців як самобутню націю з автентичною культурною

спадщиною. Сьогодні формування інформативного електронного середовища, спрямованого на висвітлення національних здобутків, є головним стратегічним завданням для розвитку не тільки провідних бібліотечних установ України, а й державної політики зокрема.

Ключові слова: вебсайти; електронні ресурси; інтернет-ресурси; архівний документ; цифровізація документної спадщини; П. Куліш; епістолярна спадщина; Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського.

Вступ. Бібліотеки, музеї та архіви наповнюють і формують інтелектуальний та інформаційний простір України. Це унікальна національна культурна спадщина, найцінніше історичне джерело й інформаційний ресурс, що людство закарбувало у своїй пам'яті. Фонди книгозбірень мають величезну духовну цінність для кожного народу та нації, особливо це актуально в наш воєнний час, коли Україна вкотре виборює своє право на незалежність і свободу. Збереження історичної пам'яті для майбутніх поколінь потребує використання новітніх інформаційних технологій, які дали б змогу зберегти безцінну інформацію в оригіналі.

Результати дослідження. Теорія та практика діяльності архівів, бібліотек, музеїв у сучасних умовах свідчать, що вони не обмежуються лише меморіальними функціями – зберіганням джерел пам'яті, а набувають розвитку науково-комунікаційних функцій соціокультурної адаптації, інструменту наукового пізнання, інтерпретації культурних цінностей минулого й транслявання інформації з метою суспільного самопізнання та самовизначення нації. Власне ці функції і визначають національний статус головних установ, їх виключну роль у формуванні національного менталітету та в духовному житті суспільства (Дубровіна, Киридон та Матяш, 2017). Для того щоб забезпечити вільний та інтелектуальний доступ до національної документальної спадщини України, використовують інтернет-ресурси.

Загальновідомо, що бібліотечне надбання України нараховує близько 45 тис. книгозбірень з безцінними колекціями. Розвиток новітніх технологій посприяв виникненню електронних ресурсів і послуг. До цього процесу були активно залучені й сучасні бібліотеки та архіви України, сформувавши власні електронні ресурси: електронні каталоги, бази даних, електронні бібліотеки, репозитарії. Книгозбірні адаптувалися до нових реалій і продовжують виконувати роль зберігача та розповсюджувача інформації, але вже через наукові електронні ресурси, які в сучасних умовах акумулюють у собі весь спектр знань. У такий спосіб ще й вирішуються питання довготривалого збереження авторитетних джерел, поживляється розвиток міжкультурних комунікацій і вільний доступ до світових ресурсів. Над цим питанням працюють українські фахівці з бібліотекознавства, зокрема І. Антоненко (1996), Л. Дубровіна (1996), К. Лобузін, Н. Любовець, О. Онищенко (2018), В. Попик (2018), А. Соляник (2017), Г. Шемаєва (2012).

У глобальному інформаційному просторі, який ґрунтується на комп'ютерних мережах і цифрових технологіях, електронні бібліотеки стають ключовими інформаційними системами, що здійснюють накопичення та систематизацію документних ресурсів, інформаційне обслуговування користувачів за допомогою організації доступу до першоджерел, систематизованого знання та надання комплексу сучасних мере-

жевих інформаційних сервісів. Бібліотека як інформаційна система подолала шлях від традиційної до автоматизованої, а згодом і до електронної бібліотеки з цифровим поданням об'єктів збереження (документних ресурсів). Її інформаційно-пошукові засоби змінювалися від паперових каталогів і картотек до електронних, які формуються засобами автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем (АБІС) і надають доступ до «зовнішніх» (щодо цих АБІС) об'єктів ресурсів у цифрових медіаформатах, до систем повнотекстового пошуку для текстових ресурсів. Що характерно, останні забезпечують пошук не тільки документів, а й інформації в інформаційному змісті документа або масиву документів (Ланде та Баркова, 2013).

Сьогодні рівень доступу до електронних інформаційних ресурсів є показником соціально-економічного розвитку кожної держави. Інформаційні ресурси й технології охоплюють сфери впливу на науку, освіту, культуру, політику, а також є одним з головних рушіїв суспільного прогресу. Процес оцифрування культурних матеріалів у таких інституціях культури, як бібліотеки, архіви, музеї, має на меті збереження духовної спадщини людства в оригіналі. Нині проблема створення й представлення електронних ресурсів бібліотек України в інтернеті та надання вільного доступу до них залишається актуальною. Над вирішенням цього питання працює велика кількість кваліфікованих спеціалістів, які потребують значної фінансової підтримки з боку державних структур. Проблеми актуалізації бібліотечних та архівних інформаційних ресурсів в Україні, використання новітніх форм репрезентації бібліотечної та архівної інформації в мережі Інтернет досліджували українські науковці, зокрема Г. Боряк (2002), А. Кисельова (2004), І. Матяш (2007), К. Новохатський (1996), Н. Христова (2005), Л. Юдіна (2005) та ін.

У сучасних умовах бібліотеки мають можливість самостійно, на основі своїх фондів і колекцій або спільно з інформаційними корпораціями та видавництвами формувати великі електронні бібліотеки, де оцифровані біографічні видання, що безпосередньо під'єднані до баз біографічної інформації, створюють єдині цілісні інформаційні комплекси (Любовець та Попик, 2012). Проте проблема формування електронних архівних ресурсів, створення та наповнення вебсайтів бібліотек, музеїв і архівів залишається актуальною й на сьогодні.

Процес інформатизації інформаційних систем (бібліотек, архівів, банків даних тощо) передбачає створення системи електронних бібліотечних та архівних довідників, взаємопов'язаних електронних каталогів, комп'ютерних баз даних, формування повнотекстових баз даних. Діяльність бібліотечних та архівних установ має функціонувати у відкритому суспільстві завдяки представленню ретроспективної документації через мережу Інтернет, зокрема й через створення вебсайтів і вебпорталів. Вебсайт розглядають як документно-інформаційну систему (йому притаманні всі ознаки такої системи в класичному розумінні: наявність масиву документів, засобів інформаційного пошуку, техніко-технологічних засобів фіксування, зберігання та представлення інформації), що існує у вигляді організованої сукупності електронних документів та їхніх зв'язків. Вебсайти бібліотечних та архівних установ схожі на довідники нового виду, у яких зібрана комплексна й оперативна інформація.

Упровадження новітніх інформаційних технологій упродовж останніх десятиріч урізноманітніло сферу послуг інформаційних установ. Ідеться про використання демонстрації: бібліотеки демонструють свої книжкові фонди, музеї – експозиції, архіви – документи. Переважна більшість інформаційних установ має власні вебсайти та інтернет-сторінки, нині це є один з видів інформаційної діяльності бібліотек, музеїв та архівів. Загалом інформаційні установи на власних вебсайтах презентують інформацію в таких формах, як огляди фондів, описи каталогів, картотек і покажчиків; електронні довідники, путівники; візуалізація документів (виставки онлайн); наукова діяльність працівників вищезазначених установ.

Фонди бібліотек інтенсивно поповнюються електронною, аудіовізуальною інформацією у вигляді електронних версій сучасних видань і завдяки створенню цифрових копій власних традиційних друкованих та рукописних документів (Лобузін та Клочок, 2011).

Процес створення електронних бібліотек в Україні датується 1998 роком. І розпочався він з електронних каталогів провідної бібліотечної установи України – Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (НБУВ), а потім до цього процесу долучилися бібліотеки закладів вищої освіти та науково-дослідні установи України. Нині НБУВ головний напрям своєї діяльності вбачає у формуванні та використанні електронних інформаційних ресурсів. Вищезазначений бібліотечний осередок досить активно застосовує новітні інноваційні технології для створення нових інформаційних продуктів, а саме: електронних каталогів, бібліографічних, тематичних, повнотекстових і різних баз даних. Фонд НБУВ представлений зібранням різних інформаційних джерел, серед яких зазначаються стародруки, книги, журнали, газети, карти, ноти, образотворчі матеріали, рукописи, архіви та книжкові колекції.

Саме такий підхід забезпечує повноцінне функціонування бібліотеки як інформаційного центру. Зростання, зміна інформаційних потреб користувачів засвідчують важливість організації тематичного доступу до інформаційних ресурсів бібліотеки, ефективність якого залежить від комплексу компонентів лінгвістичного забезпечення інформаційно-пошукової системи та їх якості, від можливості орієнтуватися в бібліотечній ієрархії. Забезпечення тематичного доступу – частина процесу формування загального інформаційного ресурсу бібліотеки, який передбачає аналітико-синтетичне опрацювання документів, тобто надання класифікаційного індексу для визначення власного місця певного документа в бібліотечній ієрархії та його інтеграції в упорядковану структуру бібліотечних фондів, а також удосконалення і актуалізацію інформаційно-пошукової мови бібліотеки. Класифікаційні індекси, внесені до бібліографічних записів документів, розподіляють надходження за розділами знань і водночас стають засобом інтелектуального пошуку. Саме використання бібліотечної класифікації як засобу тематичного доступу уможлиблює перегляд усієї структури бібліотечних фондів, яка є науковою системою знань, а також збільшення або зменшення глибини розгляду певних тем, напрямів наукових досліджень тощо. Завдяки такому пошуку користувач отримує перелік бібліографічних описів документів певної тематики, уточнює та

обмежує його за допомогою інших засобів пошуку, наприклад ключових слів, прізвища автора (Лобузін та Галицька, 2019).

Потрібно дбати про наповнення власних інформаційних ресурсів, які згодом зможуть трансформуватися у світовий інформаційний простір. Збереження національної культурної спадщини і є запорукою успішного розвитку суспільства як духовно, так і матеріально. У цих інформаційно-суспільних процесах бібліотеки мають відігравати належну їм роль: з одного боку, бути системоорганізувальним чинником – використати накопичений традиційний досвід упорядкування та подання знань користувачам, опанувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) як засоби розвитку власного електронного інформаційного ресурсу, а з другого – відігравати комунікаційну й освітню роль у процесах організації доступу до знань, стати точкою доступу до ІКТ широких верств населення, оперативного та якісного обміну інформацією, підвищення інформаційної культури й грамотності сучасної людини (Лобузін та Клочок, 2011).

Нині, як зазначає Г. Шамаєва, розвиток електронних інформаційних ресурсів бібліотек України відбувається одночасно за декількома напрямками:

- розкриття фондів традиційних документних ресурсів завдяки створенню електронних каталогів і баз даних;
- оцифрування друкованої продукції з власних і запозичених фондів для представлення її в ресурсах електронних бібліотек та порталів;
- архівування відомчої інформації, епістолярної спадщини, доробку наукових шкіл, освітніх закладів;
- запровадження нових типів і видів електронних ресурсів бібліотек (доступ до архівів телеконференцій, списків розсилки, форумів, вебсайтів наукових журналів тощо) завдяки формуванню комунікаційних навігаторів;
- організація власних вебсайтів;
- міжвідомча взаємодія, інтеграція до системи національних електронних ресурсів;
- створення повнотекстових колекцій власних видань установ та організацій;
- організація доступу до глобальних наукових ресурсів на засадах участі в міжнародних проєктах, передплати, вільного (безоплатного) доступу (Шамаєва, 2012).

Потребує уваги вирішення питань щодо оцифрування рідкісних документів, яким понад сто років, і вони мають ознаки інтенсивного старіння, зокрема рукописна спадщина. Цій темі була присвячена низка наукових конференцій та круглих столів, серед яких і доповідь Л. Мухи, яка наголосила на тому, що робота з оцифрування документів ґрунтується на загальноприйнятих критеріях їх відбору: унікальність та цінність, незадовільний фізичний стан і загроза повного зникнення документа на папері, що не підлягає реставрації, підвищений попит на документи актуальної тематики чи незначна кількість примірників. Доповідачка звернула увагу на особливості перенесення інформації з паперових носіїв на новітні. По-перше, під час оцифрування документів перевага надається створенню електронних колекцій. По-друге, перед фахівцями постає завдання створити якісні цифрові копії книг, рукописів, карт та інших матеріалів, що відображають багате культурне надбання нашого народу. Часто перед скануванням чи фотографуванням документів, що мають

ослаблену матеріальну основу, доводиться вживати стабілізаційних заходів, проводити реставраційні операції (Муха та Затока, 2010).

Нагальною потребою є оновлення всього технологічного комп'ютерного та мережевого обладнання, яке вже застаріло й поступово виходить з ладу, що ставить під загрозу справу функціонування та розвитку електронних ресурсів (Попик, 2018).

Сьогодні переважна більшість користувачів бібліотек використовує електронні версії документів і ця закономірність базується на технічному інноваційному прогресі нашого часу. Науковиця Л. Затока, беручи участь в одній з конференцій, наголосила на тому, що для забезпечення нормативного зберігання оригіналів колекційних документів вкрай потрібні регулярні науково-прикладні обстеження як основа для впровадження інноваційних технологій збереження фондів. Науково-прикладні обстеження бібліотечних зібрань та історичних колекцій допомагають не тільки зібрати достатню кількість статистичних даних про кожний окремий масив цих документів, а й скласти повну картину фізичного стану всіх фондів бібліотеки для оптимізації умов їх подальшого зберігання та використання (Муха та Затока, 2010). Широке використання інноваційних технологій сприяє розбудові глобального цифрового бібліотечного інформаційного середовища, яке забезпечує суспільство знаннями. Створення спільного електронного ресурсу бібліотек, музеїв, архівів має на меті забезпечити вільний доступ до багатоміліонної культурної спадщини України.

НБУВ – найбільша українська книгозбірня, фонди якої нараховують 18 млн примірників. У структурі є Інститут рукопису з півторамільйонним фондом різноманітних рукописних джерел. На сайті НБУВ зазначено, що основне призначення фонду – дати користувачам якомога повнішу інформацію про суспільно-політичне, культурне, духовне, релігійне, мистецьке життя і творчість наших земляків за кордоном, розкрити роль українства у світовій культурі, життя українського слова, української думки у світовому товаристві. (Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, б.д.).

Як зауважує Л. Дубровіна та Г. Ковальчук, свою унікальну специфіку має БД «Фонди Інституту рукопису». Її основна ідея – створення комплексного, взаємопов'язаного ресурсу на особові архівні фонди ІР, а надалі й на колекційні фонди науково-просвітницьких установ та організацій, що зберігаються в ІР; загальна кількість архівних фондів становить понад 400 комплексів. БД «Фонди Інституту рукопису» дає змогу простежити рух рукопису, починаючи з прийняття його у фонди і закінчуючи поставленням на облік. У ній відзначено особливості обліку та формування наукового опису, надано подокументну інформацію про склад фонду. БД «Фонди Інституту рукопису» – оригінальна розробка НБУВ у галузі архівознавства, що не має аналогів у вітчизняних та зарубіжних бібліотеках. До неї закладено всю облікову та науково-пошукову документацію на особові архівні фонди й колекції. Облікова документація тут тісно пов'язана з процесами комплектування, рухом фондів, відомостями про фондоутворювачів, відображає склад наукових описів фондів і допоміжну інформацію. Запис «Окремий документ» виконує функції електронного каталогу на архівні описи, що надає наукову інформацію про подокументний склад рукописних фондів. Підготовка охоплює архівний по-

шук, виявлення та редагування інформації, уточнення назв фондів, видів фондів, дати першого надходження, визначення меж фондів та крайніх дат документів, складу документів, їхню характеристику, обсяг фонду (кількість од. зберігання), історичну довідку про фондоутворювача та відомості про історію фонду. Ця база є також інтелектуальним продуктом ІР НБУВ (Дубровіна та Ковальчук, 2016).

Фонд Інституту рукопису (ІР) сформований з двох частин: спеціалізованого рукописного фонду та підручного фонду (довідкова бібліотека). Саме перша частина ІР – це спеціалізований фонд, який репрезентований рукописними матеріалами, які є найціннішим джерелом історико-культурних фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Створення фонду датується першими роками створення самої бібліотечної установи, це приблизно 1920-ті рр. Відповідно до вмісту документів, якими представлений фонд ІР, можна умовно розподілити цей матеріал на підрозділи. Вагоме місце серед численного масиву документів посідає рукописна спадщина видатних діячів українського минулого. Належної уваги потребують документи інтернет-ресурсу НБУВ, що стосуються неординарної постаті П. Куліша, який збагатив рукописну скарбницю України власним доробком.

НБУВ готує довідкові видання, що розкривають її багатомільйонні фонди. Водночас дотримується політики представлення на сайті їх у повнотекстових копіях. Розглянемо склад персонального фонду П. Куліша в декількох путівниках. Першим розглянемо путівник 2002 року видання, яке сьогодні має вже 20 річну історію (Сохань, 2002)

У путівнику подані коротенькі відомості про життя і творчість П. Куліша. Іменний фонд митця нумерується 338 номером, який у своєму ресурсному арсеналі налічує 100 одиниць зберігання, які датуються 1843–1963 роками, тобто часовий масив документів становить 120 років. Також дотичні до Кулішевого імені й фонди I, II та III, які налічують 3054, 6 і 128 номерів справ, відповідно кожний (зауважимо, що в путівнику, де йшлося про номери справ III фонду, наявна технічна помилка, а саме: 69258–68322) (Бодак, уклад., 2015). Висвітлені основні наукові й творчі матеріали П. Куліша, що починають датуватися з 1844 р. і закінчуються 90 рр. ХХ ст., серед них і рецензії. Також представлені переклади європейських авторів, а саме: Гете, Гейне, Байрона, Шиллера, А. Міцкевича та переклад Біблії українською мовою. Залучено до фонду й робочі матеріали у вигляді нотаток, записних книжок, словників та ін. Заслужовують на розгляд науковців і біографічні матеріали та матеріали службової й громадської діяльності, матеріали господарчо-майнового характеру. Фонд представлений фотографіями (світлинами) та образотворчими матеріалами (копії власних малюнків, портрети). До фонду ввійшли публікації, що стосуються життєпису і творчого шляху П. Куліша (розвідки, що датуються роком смерті митця).

Повноцінний зміст документів, що містяться в архівах, забезпечується матеріалами, що представлені від імені Ганни Барвінок (серед них як матеріально-побутові, так і творчі документи, а також розвідки, що стосуються літературної діяльності П. Куліша). Велику увагу приділено епістолярній спадщині Ганни Барвінок, яка наповнена спогадами та великими справами заради імені митця.

Довідкове бібліографічне видання 2015 року (Бодак, уклад., 2015) подає перелік особових колекцій документів, які представлені зібраннями відомих в українській історії особистостей. Серед них і документи доктора філологічних наук, професора, літературознавця і критика О. К. Дорошкевича (1927), який був одним зі співавторів збірника праць Комісії для видавання пам'яток новітнього письменства ВУАН.

У фонді ІР № 315 зберігається колекція документів П. Куліша, яка налічує 82 одиниці та датується 1853–1901 рр. Колекцію передала до відділу рукописів Бібліотеки у квітні 1964 р. удова О. Дорошкевича – О. Тезікова-Дорошкевич.

Архівний фонд складається з праць і листування П. Куліша, а також листування О. Куліш. Невелика кількість наукового доробку (3 праці) наповнює вищезазначений фонд, представлені архівні документи мають історичний проміжок з 1850–1860 рр. Епістоли письменника адресовані до членів родини – О. Куліш та Н. Білозерської, до культурно-громадських діячів – О. Гатцука, М. Симонова, Д. Пальчикова та тогочасних очільників державних структур – М. Юзефовича. Попередньо зазначені інформаційні дані, розміщені на електронному ресурсі ІР у розділі «Рукописний фонд» (Колекція документів 1843–1907 рр., 1889–1946).

В імідж-каталозі НБУВ розміщено 50 оцифрованих фотокарток, що стосуються до імені П. Куліша (Куліш Пантелеймон Олександрович, 1819–1897с). Серед вищезазначеного уваги для дослідження потребує такий матеріал 338 Ф ІР: Справа № 11–12: Куліш Пантелеймон Олександрович до Глібової Парасковії Федорівни. Листи 17 липня 1860 – 5 січня 1891. З Лисянки, Петербурга до Ніжина, Чернігова. Машинописні копії для публікації в журналі «Червоний шлях» з правкою та передмовою Ів. Капустянського під назвою «Нове до життяпису П. Куліша» 1925 р., 9 арк.; Справа № 11–12: Куліш Пантелеймон Олександрович Глебовой Парасковье Федоровне. Письмо 1860? 1 арк.; Справа № 13–18: Куліш Пантелеймон Олександрович. Записки до Каменецького Данила Семеновича (1859). 7 од. зб. різного розміру. 13 арк.; Справа № 20: Куліш Пантелеймон Олександрович до Кобилянського. Лист: 9 квітня 1861 р. З С-Петербургу до Чернівців. 3 арк.; Справа № 21: Куліш Пантелеймон Олександрович. Крузе? Николаю Федоровичу. Копія рукою. 2 лл.; Справа № 23: Куліш Пантелеймон Олександрович до Старицького Михайла Петровича від 20 зарева 1894 р., х. Ганнина пустинь. Старицький Михайло Петрович до Куліш Олександри Михайлівни. Лист від 31 січня 1898 р. З Києва до Борзни. Копії невідомої особи з примітками для публікації. 8 арк.; Справа № 25–26: Маркович Опанас Васильович. Лист та записка до Куліша П. О. 13 листопада 1858 та 11 квітня 1859 рр. з Немирова. 2 од. зб, 2+1 арк. (Куліш Пантелеймон Олександрович, 1819–1897с).

Вагоме місце в складі Ф № 338 ІР відведено архівним документам, у яких фігурує ім'я О. Куліш. Загальна кількість документів у фонді 338 ІР налічує 17 справ, у яких зберігаються оригінали чи копії листів П. Куліша. Стосовно епістолярної спадщини О. Куліш, то маємо 59 справ, записи яких оцифровані та зберігаються в картотеці бібліотеки.

Доступ до електронного каталогу НБУВ розкриває інформаційний потенціал і дає змогу швидко та зручно орієнтуватися в ресурсному осередку бібліотеки.

Представлено значний електронний ресурс на сайті НБУВ у складі ресурсу електронної бібліотеки «Україніка» (Куліш Пантелеймон Олександрович, 1819–1897а).

У складі вищезазначеного ресурсу, у категорії «Персоналії» зазначається ім'я Пантелеймона Олександровича Куліша разом з різними варіантами написання, точніше з 9 псевдонімами митця. На сайті (Куліш Пантелеймон Олександрович, 1819–1897b) (у розділі «Праці») розміщено 65 найменувань інтелектуального доробку П. Куліша, у розділі «Література» налічується 72 повнотекстових документи (періодика та монографії), у яких досліджено постать і творчість Ратая (один із загальновідомих псевдонімів П. Куліша). Також на цьому сайті є «пов'язані рубрики», де подано матеріали видавничої та культурно-політичної діяльності П. Куліша. До рубрики «Пов'язані персоналії» увійшли такі постаті, як О. Куліш, В. Тарновський та Марко Вовчок. З представниками тогочасного культурно-політичного осередку П. Куліш мав як епістолярні, так і особистісні відносини.

Електронний ресурс «Україніка» наповнений виданнями діаспори. Наприклад, наведемо повнотекстове видання (Куліш, 1984, 1997). Вищезазначені електронні інформаційні ресурси якнайповніше відображають епістолярну спадщину П. Куліша, яка представлена різними періодами життя адресанта.

Матеріали, які пов'язані з участю П. Куліша у виданні журналів «Основи», «Хата», відображені на вебсайті НБУВ (Куліш, 1984).

На ресурсі представлено й численні електронні виставки, присвячені переважно ювілейним датам українських письменників, політиків, суспільних діячів. Зокрема, виставки приурочені до пам'ятних дат, пов'язаних з П. Кулішем. Серед них і виставка до 200-ліття з дня народження П. Куліша (Супронюк, 2019). Супроводжуються текстовим матеріалом, візуальним рядом, іноді списками літератури й іншими допоміжними матеріалами.

На виставках, підготовлених Інститутом рукописів, представлений серед іншого й епістолярій автора, а також листи, адресовані до О. Куліш від представників культурно-політичного осередку вже після смерті письменника. Наприклад, Пантелеймон Куліш: виставка до 120-річчя від дня смерті українського письменника, фольклориста, громадського та культурного діяча. Виставка представлена текстовим наповненням та оцифрованими матеріалами, що стосуються життя й творчості митця, зокрема листи з підписами, зазначенням фонду, документа та ін. (Бургомістренко та Герасімова, 2016).

На електронних ресурсах Цифрової бібліотеки історико-культурної спадщини (б.д.) представлені прижиттєві видання П. Куліша.

Епістолярій і мемуарні матеріали мають дещо спільні та відмінні риси, проте, беззаперечно, є культурно-історичним явищем. За результатами моніторингу (Н. Любовець) українського інформаційного простору, не виявлено жодного електронного ресурсу, який би був повністю присвячений українським мемуарам. На переконання дослідників Н. Любовець та В. Попик (2012), на платформі НБУВ, яка має величезні фонди, можна створити сучасний електронний ресурс, присвячений українським мемуарам, і таким чином ввести їх до широкого науково-інформаційного обігу. Додамо, що сьогодні ще не створено електронного інфор-

маційного ресурсу рукописної, архівної та книжкової спадщини визначних постатей України, і серед них вагоме місце належить П. Кулішу.

Переважає більшість інформаційних систем активно представляє власний ресурс у соціальних мережах, зокрема на найбільшій блогівій платформі Фейсбук (Fb), відкривши власні акаунти. Наприклад, подають статистичні дані: на регулярне відстеження новин у Fb-спільнотах НБУВ підписалися 6852 особи, зокрема Інститут рукопису НБУВ має 1700 підписників. Такий стан речей сприяє віртуалізації бібліотечної справи в Україні.

Висновки. Значний епістолярний і творчий доробок П. Куліша висвітлений завдяки електронному ресурсу на сайті НБУВ у складі ресурсу електронної бібліотеки «Україніка» та на електронних ресурсах Цифрової бібліотеки історико-культурної спадщини. Це дає можливість подолати певні прогалини в царині вивчення творчого та життєвого шляху письменника. Цифровізація епістолярних матеріалів є важливим здобутком у секторі науки та сприяє духовному збагаченню суспільства.

Підсумовуючи, зазначимо, що кулішезнавство широко представлене та введено до наукового й інформаційного обігу завдяки електронним ресурсам НБУВ, проте епістолярні документи П. Куліша не оцифровані в повному обсязі та потребують нагального вирішення цього питання. Українське суспільство позбавлене можливості у вільному доступі користуватися національними здобутками у вигляді епістолярної спадщини П. Куліша, яка є історичним джерелом і загалом ідентифікує українців як самобутню націю з автентичною культурною спадщиною. Тому сьогодні формування інформативного електронного середовища, спрямованого на висвітлення національних здобутків, є головним стратегічним завданням для розвитку провідних бібліотечних і архівних установ України.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Антоненко, І., 1996. Авторитетний контроль найменувань установ та організацій в інформаційних системах археографічного типу та можливості його використання в НАІС. В: О.С. Онищенко, ред. *Національна архівна інформаційна система «Архівна та рукописна Україніка» і комп'ютеризація архівної справи в Україні*. Київ: Український державний науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства, Вип.1, с. 98-116.
- Бодак, О.П., уклад., 2015. *Архіви, колекції та зібрання державних, громадських та релігійних установ у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. [online] Київ: Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. Доступно: <<http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0011020>> [Дата звернення 04 серпня 2023].
- Боряк, Г.В., 2002. Електронні архівні публікації в Інтернеті: проблеми репрезентації інформаційних ресурсів. *Архіви України*, 4-6, с.141-169.
- Бургомістренко, Т. та Герасімова, Т., 2016. Пантелеймон Куліш: виставка до 120-річчя від дня смерті українського письменника, фольклориста, громадського та культурного діяча. *Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського*. [online] Доступно: <<http://www.nbuv.gov.ua/node/3062>> [Дата звернення 04 серпня 2023].

- Дорошкевич, О., 1927. *Куліш і Милорадовичівна. Листи*. Київ: Слово.
- Дубровіна, Л. та Ковальчук, Г., 2016. Розвиток електронних інформаційних ресурсів рукописної та книжкової спадщини в Національній бібліотеці України імені В.І. Вернадського. *Бібліотечний вісник*, 1, с.3-11.
- Дубровіна, Л., Киридон, А. та Матяш, І., 2017. Архіви, бібліотеки, музеї – джерельна основа національної пам'яті, культурної спадщини України. *Бібліотечний вісник*, 1, с.3-10.
- Дубровіна, Л.А., 1996. «Архівна та рукописна україніка»: до проблеми об'єкта археографічного та інформаційного опису в системі НАІС. В: О.С. Онищенко, ред. *Національна архівна інформаційна система «Архівна та рукописна Україніка» і комп'ютеризація архівної справи в Україні*. Київ: Український державний науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства, Вип.1, с. 41-62.
- Кисельова, А.А., 2004. Українські архівні ресурси в Інтернеті. *Рукописна та книжкова спадщина України*, 9, с.238-247.
- Колекція документів 1843–1907 рр. Пантелеймона Олександровича Куліша, зібрана Олександром Костянтиновичем Дорошкевичем, 1889–1946*. Фонд 315. [online] Київ: Інститут рукопису. Доступно: <http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_arch/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=FOND&P21DBN=FOND&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_fond&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21COLORTERMS=0&S21STR=ir0002900> [Дата звернення 04 серпня 2023].
- Куліш П., 1997. *Листи до М. Д. Білозерського*. [online] Львів: Видавництво М. П. Коць. Доступно: <<http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0011264>> [Дата звернення 04 серпня 2023].
- Куліш Пантелеймон Олександрович, 1819–1897а. *Електронна бібліотека «Україніка»*. [online] Доступно: <<http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/REF0000326>> [Дата звернення 04 серпня 2023].
- Куліш Пантелеймон Олександрович, 1819–1897б. *Електронна бібліотека «Україніка»*. [online] Доступно: <<http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?S21CNR=20&S21STN=1&S21REF=2&C21COM=S&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21All=%3C.%3EID%3DREF0000326%3C.%3E&&S21FMT=fullweb>> [Дата звернення 04 серпня 2023].
- Куліш Пантелеймон Олександрович, 1819–1897с. *Імідж-каталоги НБУВ*, [online] фонд № 338. Доступно: <<http://www.irbis-nbuv.gov.ua/catalogi/0338/P12.html>> [Дата звернення 04 серпня 2023].
- Куліш, П., 1984. Вибрані листи Пантелеймона Куліша українською мовою писані. [online] Нью-Йорк: Українська вільна академія наук у США. Доступно: <<http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0011277>> [Дата звернення 04 серпня 2023].
- Ланде, Д. та Баркова, О., 2013. Електронна бібліотека як середовище адаптивного агрегування інформації. *Бібліотечний вісник*, 2, с.12-17.
- Лобузїна, К. та Клочок, А., 2011. Електронний каталог НБУВ: проблеми адаптації до умов сучасного інформаційного середовища. *Бібліотечний вісник*, 4, с.3-10.
- Любовець, Н. та Попик, В., 2012. Біографічна інформація в сучасному освітньому, науковому, культурному інформаційному просторі. *Бібліотечний вісник*, 6, с.58-61.
- Матяш, І., 2007. Архівна та рукописна україніка як складова Національного архівного фонду: зміст та обсяг поняття. *Сумський історико-архівний журнал*, 2-3, с.16-28.
- Муха, Л. та Затока, Л., 2010. Інноваційні технології збереження бібліотечних фондів. *Бібліотечний вісник*, 6, с.67-69.
- Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, б.д. *Фонд Інституту рукопису*. [online] Доступно: <<http://www.nbuv.gov.ua/node/12>> [Дата звернення 04 серпня 2023].
- Новохатський, К., 1996. Закон України «Про Національний архівний фонд і архівні установи» та деякі завдання у зв'язку із створенням НАІС та інших автоматизованих архівних

- систем. В: О.С. Онищенко, ред. *Національна архівна інформаційна система «Архівна та рукописна Україніка» і комп'ютеризація архівної справи в Україні*. Київ: Український державний науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства, Вип.1, с.66-71.
- Онищенко, О., 2018. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського як центр підготовки кадрів вищої кваліфікації та розвитку нових наукових напрямів у бібліотечній та архівній галузях в Україні (1993 – 2018). 2. Підготовка бібліотечних кадрів вищої кваліфікації у руслі нових пріоритетів діяльності НБУВ у 2011 – 2018 рр. *Бібліотечний вісник*, 3, с.3-11.
- Попик, В., 2018. Здобутки, проблеми, завдання і перспективи розвитку Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. *Бібліотечний вісник*, 1, с.20-27.
- Соляник, А.А., 2017. Сучасні проблеми стандартизації вищої бібліотечно-інформаційної освіти в Україні. В: *Сучасна інформаційно-бібліотечна освіта: європейські орієнтири*, VII Міжнародна науково-практична конференція, Славськ, Україна, 1-4 березня 2017 р. Українська бібліотечна асоціація, с. 11-16.
- Сохань, С.В., 2002. Куліш Пантелеймон Олександрович. В *Особові архівні фонди Інституту рукопису*. [online] Київ: Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. Інститут рукопису, с.289-293. Доступно: <<http://www.irbis-nbu.gov.ua/everlib/item/er-0001837>> [Дата звернення 04 серпня 2023]
- Супронюк, О.К., 2019. Пантелеймон Куліш – «ключова постать у становленні модерної української культури». *Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського*, [online] 2 серпня 2019. Доступно: <<http://nbuv.gov.ua/node/4847>> [Дата звернення 04 серпня 2023].
- Христова, Н., 2005. Методика пошуку архівної інформації. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*, 4, с.58-61.
- Цифрова бібліотека історико-культурної спадщини, б.д. *Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського*. [online] Доступно: <<http://irbis-nbu.gov.ua/dlib/coll/col0001481>> [Дата звернення 04 серпня 2023].
- Чекмарьов, А.О., Костенко, Л.Й. та Павлуша Т.П., 1988. *Національна система електронних бібліотек*. Київ: Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського.
- Шемаєва, Г., 2012. Перспективні напрями розвитку електронних інформаційних ресурсів бібліотек. *Бібліотечний вісник*, 3, с.3-7.
- Юдіна, Л.М., 2005. *Використання інформаційних ресурсів Національного архівного фонду України: науково-методичні засади, напрями та форми (1993-2004 рр.)*. Кандидат наук. Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства.

REFERENCES

- Antonenko, I., 1996. Avtorytetnyi kontrol naimenuvan ustanov ta orhanizatsii v informatsiinykh systemakh arkhеоgrafichnoho typu ta mozhlyvosti yoho vykorystannia v NAIS [Authoritative control of the names of institutions and organizations in information systems of the archeographic type and the possibility of its use in NAIS]. In: O.S. Onyshchenko, ed. *Natsionalna arkhivna informatsiina sistema "Arkhivna ta rukopysna Ukrainika" i kompiuteryzatsiia arkhivnoi spravy v Ukraini* [National archival information system "Archival and manuscript Ukrainian" and computerization of archival records in Ukraine]. Kyiv: Ukrainian Research Institute of Archival Affairs and Records Management, Iss.1, pp. 98-116.

Bodak, O.P., comp., 2015. *Arkhivy, kolektsii ta zibrannia derzhavnykh, hromadskykh ta relihiinykh ustanov u fondakh Instytutu rukopysu Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho* [Archives, collections and collections of state, public and religious institutions in the funds of the Institute of Manuscripts of the National Library of Ukraine named after V. I. Vernadskyi]. [online] Kyiv: Instytutu rukopysu Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V.I. Vernadskoho. Available at <<http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0011020>> [Accessed 04 August 2023].

Boriak, H.V., 2002. Elektronni arkhivni publikatsii v Interneti: problemy reprezentatsii informatsiinykh resursiv [Electronic archival publications on the Internet: problems of representation of information resources]. *Archives of Ukraine*, 4-6, pp.141-169.

Burhomistrenko, T. and Herasimova, T., 2016. Panteleimon Kulish: vystavka do 120-richchia vid dnia smerti ukrainskoho pysmennyka, folklorysta, hromadskoho ta kulturnoho diiacha [Panteleimon Kulish: an exhibition for the 120th anniversary of the death of the Ukrainian writer, folklorist, public and cultural figure]. *V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine*. [online] Available at: <<http://www.nbuv.gov.ua/node/3062>> [Accessed 04 August 2023].

Chekmarov, A.O., Kostenko, L.I. and Pavlusha T.P., 1988. *Natsionalna sistema elektronnykh bibliotek* [National system of electronic libraries]. Kyiv: V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine.

Doroshkevych, O., 1927. *Kulish i Myloradovychivna* [Kulish and Miloradovychivna. Letters]. Lysty. Kyiv: Slovo.

Dubrovina, L. and Kovalchuk, H., 2016. Rozvytok elektronnykh informatsiinykh resursiv rukopysnoi ta knyzhkovoi spadshchyny v Natsionalnii bibliotetsi Ukrainy imeni V.I. Vernadskoho [Development of electronic information resources of manuscript and book heritage in the National Library of Ukraine named after V.I. Vernadskyi]. *Bibliotechnyi visnyk*, 1, pp.3-11.

Dubrovina, L., Kyrydon, A. and Matiash, I., 2017. Arkhivy, biblioteky, muzei – dzherelna osnova natsionalnoi pamiaty, kulturnoi spadshchyny Ukrainy [Archives, libraries, museums – the source basis of national memory, cultural heritage of Ukraine]. *Bibliotechnyi visnyk*, 1, pp.3-10.

Dubrovina, L.A., 1996. "Arkhivna ta rukopysna ukrainika": do problemy obiektu arkhеографічного та інформаційного опису в системі НАІС ["Archive and manuscript Ukrainian": to the problem of the object of archeographic and informational description in the NAIS system]. In: O.S. Onyshchenko, ed. *Natsionalna arkhivna informatsiina sistema "Arkhivna ta rukopysna Ukrainika" i kompiuteryzatsiia arkhivnoi spravy v Ukraini* [National archival information system "Archival and manuscript Ukrainian" and computerization of archival records in Ukraine]. Kyiv: Ukrainian Research Institute of Archival Affairs and Records Management, Iss.1, pp. 41-62.

Khrystova, N., 2005. Metodyka poshuku arkhivnoi informatsii [Methodology for searching archival information]. *Library science. Record studies. Informology*, 4, pp.58-61.

Kolektsiia dokumentiv 1843–1907 rr. Panteleimona Oleksandrovycha Kulisha, zibrana Oleksandrom Kostiantynovychem Doroshkevychem [Collection of documents 1843–1907 of Panteleimon Oleksandrovich Kulish, collected by Oleksandr Kostyantynovich Doroshkevich], 1889–1946. Fund 315. [online] Kyiv: Instytut rukopysu. Available at: <http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_arch/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=FOND&P21DBN=FOND&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_fond&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21COLORTERMS=0&S21STR=ir0002900> [Accessed 04 August 2023].

Kulish P., 1997. *Lysty do M. D. Bilozerskoho* [Letters to M. D. Bilozerskyi]. [online] Lviv: Vydavnytstvo M. P. Kots. Available at: <<http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0011264>> [Accessed 04 August 2023].

- Kulish Panteleimon Oleksandrovych [Kulish Panteleimon Alexandrovich], 1819–1897a. *Electronic library "Ukrainica"*. [online] Available at: <<http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/REF0000326>> [Accessed 04 August 2023].
- Kulish Panteleimon Oleksandrovych [Kulish Panteleimon Alexandrovich], 1819–1897b. *Electronic library "Ukrainica"*. [online] Available at: <<http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?S21CNR=20&S21STN=1&S21REF=2&C21COM=S&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21ALL=%3C.%3EID%3DREF0000326%3C.%3E&&S21FMT=fullwebr>> [Accessed 04 August 2023].
- Kulish Panteleimon Oleksandrovych [Kulish Panteleimon Alexandrovich], 1819–1897c. *Imidzh-katalohy NBUV*, [online] fund 338. Available at: <<http://www.irbis-nbuv.gov.ua/catalogi/0338/P12.html>> [Accessed 04 August 2023].
- Kulish, P., 1984. Vybrani lysty Panteleimona Kulisha ukrainskoiu movoiu pysani [Selected Letters of Panteleimon Kulish]. [online] New York: Ukrainian Free Academy of Sciences. Available at: <<http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0011277>> [Accessed 04 August 2023].
- Kyselova, A.A., 2004. Ukrainski arkhivni resursy v Interneti [Ukrainian archival resources on the Internet]. *Manuscript and Book Heritage of Ukraine*, 9, pp.238-247.
- Lande, D. and Barkova, O., 2013. Elektronna biblioteka yak seredovyshe adaptivnoho ahrehuvannia informatsii [Electronic library as an environment of adaptive information aggregation]. *Bibliotechnyi visnyk*, 2, pp.12-17.
- Liubovets, N. and Popyk, V., 2012. Biohrafichna informatsiia v suchasnomu osvithomu, naukovomu, kulturnomu informatsiinomu prostori [Biographical information in the modern educational, scientific, cultural information space]. *Bibliotechnyi visnyk*, 6, pp.58-61.
- Lobuzina, K. and Klochok, A., 2011. Elektronnyi kataloh NBUV: problemy adaptatsii do umov suchasnoho informatsiinoho seredovyshecha [The electronic catalog of the NBUV: problems of adaptation to the conditions of the modern information environment]. *Bibliotechnyi visnyk*, 4, pp.3-10.
- Matiash, I., 2007. Arkhivna ta rukopysna ukrainika yak skladova Natsionalnoho arkhivnoho fondu: zmist ta obsiah poniattia [Archival and manuscript Ukrainian literature as a component of the National Archive Fund: content and scope of the concept]. *Sumskyi istoryko-arkhivnyi zhurnal*, 2-3, pp.16-28.
- Mukha, L. and Zatoka, L., 2010. Innovatsiini tekhnolohii zberezhenntia bibliotechnykh fondiv [Innovative technologies for preserving library collections]. *Bibliotechnyi visnyk*, 6, pp.67-69.
- Natsionalna biblioteka Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho [V. I. Vernadsky National Library of Ukraine], n.d. *Foundation of the Manuscript Institute*. [online] Available at: <<http://www.nbuv.gov.ua/node/12>> [Accessed 04 August 2023].
- Novokhatskyi, K., 1996. Zakon Ukrainy "Pro Natsionalnyi arkhivnyi fond i arkhivni ustanovy" ta deiaki zavdannia u zviazku iz stvorenniam NAIS ta inshykh avtomatyzovanykh arkhivnykh system [Law of Ukraine "On the National Archival Fund and Archival Institutions" and some tasks in connection with the creation of NAIS and other automated archival systems]. In: O.S. Onyshchenko, ed. *Natsionalna arkhivna informatsiina systema "Arkhivna ta rukopysna Ukrainika" i kompiuteryzatsiia arkhivnoi spravy v Ukraini* [National archival information system "Archival and manuscript Ukrainian" and computerization of archival records in Ukraine]. Kyiv: Ukrainian Research Institute of Archival Affairs and Records Management, Iss.1, pp.66-71.
- Onyshchenko, O., 2018. Natsionalna biblioteka Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho yak tsentr pidhotovky kadriv vyshchoi kvalifikatsii ta rozvytku novykh naukovykh napriamiv u bibliotechnii ta arkhivnii haluziakh v Ukraini (1993 – 2018). 2. Pidhotovka bibliotechnykh kadriv vyshchoi kvalifikatsii u rusli novykh priorytetiv diialnosti NBUV u 2011 – 2018 rr. [The National Library of Ukraine named after V. I. Vernadsky as a center for the training of highly qualified personnel and the development of new scientific directions in the library and archival fields in Ukraine

- (1993 – 2018). 2. Training of highly qualified library personnel in line with the new priorities of the NBUU activity in 2011 – 2018]. *Bibliotechnyi visnyk*, 3, pp.3-11.
- Popyk, V., 2018. Zdobutky, problemy, zavdannia i perspektyvy rozvytku Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho [Achievements, problems, tasks and development prospects of the National Library of Ukraine named after V. I. Vernadsky]. *Bibliotechnyi visnyk*, 1, pp.20-27.
- Shemaieva, H., 2012. Perspektyvni napriamy rozvytku elektronnykh informatsiinykh resursiv bibliotek [Prospective directions for the development of electronic information resources of libraries]. *Bibliotechnyi visnyk*, 3, pp.3-7.
- Sokhan, S.V., 2002. Kulish Panteleimon Oleksandrovych [Panteleimon Oleksandrovich Kulish]. In: *Osobovi arkhivni fondy Instytutu rukopysu* [Personal archival funds of the Manuscript Institute]. [online] Kyiv: Natsionalna biblioteka Ukrainy im. V. I. Vernadskoho. Instytut rukopysu, pp.289-293. Available at: <<http://www.irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0001837>> [Accessed 04 August 2023]
- Solianyuk, A.A., 2017. Suchasni problemy standartyzatsii vyshchoi bibliotechno-informatsiinoi osvity v Ukraini [Modern problems of standardization of higher library and information education in Ukraine]. In: *Suchasna informatsiino-bibliotechna osvita: yevropeyski oriientyry* [Modern information and library education: European guidelines], VII International Scientific and Practical Conference, Slavsk, Ukraine, March 1-4, 2017. Ukrainian Library Association, pp.11-16.
- Suproniuk, O.K., 2019. Panteleimon Kulish – "klichova postat u stanovlenni modernoi ukrainskoi kultury" [Panteleimon Kulish – "a key figure in the formation of modern Ukrainian culture"]. *V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine*, [online] 2 August 2019. Available at: <<http://nbuv.gov.ua/node/4847>> [Accessed 04 August 2023].
- Tsyfrova biblioteka istoryko-kulturnoi spadshchyny [Digital library of historical and cultural heritage], n.d. *V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine*. [online] Available at: <<http://irbis-nbuv.gov.ua/dlib/coll/col0001481>> [Accessed 04 August 2023].
- Yudina, L.M., 2005. *Vykorystannia informatsiinykh resursiv Natsionalnoho arkhivnoho fondu Ukrainy: naukovo-metodychni zasady, napriamy ta formy (1993-2004 rr.)* [Use of information resources of the National Archive Fund of Ukraine: scientific and methodological principles, directions and forms (1993-2004)]. PhD. Ukrainian Research Institute of Archival Affairs and Records Management.

UDC 930.253:82-6]:[004.738.1www:027.54(477.411)VNLU

Tetiana Novalska,

*Doctor of Science in History, Professor,
Professor at the Department of Information Technologies,
Kyiv National University of Culture and Arts,
Kyiv, Ukraine
novalska@meta.ua
<https://orcid.org/0000-0005-3005-5008>*

Kateryna Timofieieva,

*PhD, Senior Lecturer
at the Department of Information Technologies,
Kyiv National University of Culture and Arts,
Kyiv, Ukraine
voix@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-6996-0566>*

EPISTOLARY OF P. KULISH ON THE WEBSITES OF THE VERNADSKY NATIONAL LIBRARY OF UKRAINE

The purpose of the article is to study and characterise the available sources and projects of digitisation and virtualisation of P. Kulish's epistolary heritage on the websites of the Vernadsky National Library of Ukraine (hereinafter – VNLU) to preserve the historical and cultural heritage of Ukraine.

Research methods. The work uses a set of scientific methods based on an interdisciplinary approach, which includes analytical (for analysing electronic resources and the Internet), historical (for tracing the process of digitising P. Kulish's manuscript heritage), information and library science aspects.

Scientific novelty. Kulish studies (a scientific discipline that studies the life and work of P. Kulish) are widely represented and introduced into scientific and information circulation thanks to the electronic resources of the VNLU. The electronic resources are filled with the digitised documentary heritage of P. Kulish: a small part of his epistolary works, fiction and scientific works, photographic documents, and VNLU reference books, which contain information about the funds where the writer's paper documents are stored. The created digital objects of P. Kulish's epistolary works are an integral part of the digital cultural heritage.

Conclusions. P. Kulish's epistolary heritage is not digitised to the full extent to which it is presented in paper form and requires an urgent digitisation process. Ukrainian society is deprived of the opportunity to freely use the national heritage in the form of P. Kulish's epistolary heritage, which is a historical source and generally identifies Ukrainians as an original nation with an authentic cultural heritage. Today, the formation of an informative electronic environment aimed at highlighting national achievements is the main strategic task for the development of not only the leading library institutions of Ukraine but also public policy in general.

Keywords: websites; electronic resources; Internet resources; archival document; digitalisation of documentary heritage; P. Kulish; epistolary heritage; Institute of Manuscripts of the Vernadsky National Library of Ukraine.

23.07.2023